

Metafizikos reaktualizacija: hėgeliški kontrargumentai M. Heideggeriui (A. Šliogerio filosofijos metmenys)

VU filosofijos katedros II kurso doktorantas: Virginijus Gustas

Vadovas: prof. Arvydas Šliogeris

- „Vakarų filosofija yra *pamatinis metafizinis įvykis*.“ (Šliogeris, 2010: 164; 1989: 175)
- „Vakarų filosofija kaip pamatinis metafizinis įvykis yra toks įvykis, kuris žmogų išskiria iš gamtos, jį pastato priešais gamtą, taigi žmogui pirmąkart atveria pačią gamtą kaip būtį-anapus-žmogaus, skirtingą nuo paties žmogaus būties.“ (Šliogeris, 2010: 164)

Tikrovės klausimas

- Vienas iš Heideggerio filosofijos akcentų yra diskusija dėl dekartiškosios pasaulio sampratos. Jis pateikia naują nestatišką pasaulio sampratą *in-der-Welt-Sein*, kuri atmeta pasaulio sampratą kaip vaizdinio/paveikslo, jam suteikiant, gražinant, anot Heideggerio, vyksmo momentą. Atmetamas statiškumas iškeliant vyksmą.
- Šliogeris, priimdamas vyksmo momentą, jį procentruoja, iš principo reaktualizuodamas Hegelio pasaulio (sąvokų istorijos) sampratą.
- Hegelis teigė, kad sąmonė, siekdama savimonės ir absoliutaus žinojimo, turi įveikti tikrovę – tai, ką Hegelis įvardija sąvoka „gamta“. Sąvoka, tapdama daiktu, įveikia betarpišką juslinį tikrumą.
- Šliogeris iš principo išlaiko šį Hegelio filosofijos postulata, procentruodamas jo reikšmę. Sąvoka, Šliogerio terminu, kalba siaurąja prasme, naikina betarpišką juslinį tikrumą, arba nežmogiškumą, daiktą šiaipus juslinio horizonto.
- Tokiu būdu atmetama Heideggerio pasaulio samprata kaip rišlus fenomenas – įvedant radikalią kalbos ir betarpiško juslinio tikrumo dvipoliškumą, teigiant, kad kalba naikina betarpišką juslinį tikrumą. Taip Šliogeris interpretuoja hégelišką tikrovės įveikos momentą, kuris yra absoliučiai svetimas Heideggerio pasaulio (tikrovės) traktuotei.
- Šliogeris suformuoja „tikrovės stokos“ koncepciją, kuri iš principo yra apverstas Hegelio suformuluotos loginės tikrovės įveikos variantas.

Kalbos ontologinis statusas

- Iš santykio su tikrove kyla kalbos ontologinio statuso klausimas.
- Heideggerio filosofijoje, pradedant nuo *Sein und Zeit* veikalo iki pat vėlyvosios kūrybos, yra išlaikomas kalbos ir tikrovės vienovės imperatyvas. *Sein und Zeit* tai akivaizdžiausiai matoma supratimo egzistencialo analitikoje, vėlyvojo Heideggerio ištarmė „Kalba – būties namai“ taip pat visų pirma suponuoja šių dalykų rišlumą ir neatskirtumą.
- Hegelio filosofijoje kalbos ontologinis statusas esmingai išryškėja jo *Logikoje*. Šiame veikale yra suformuota Hegelio dialektikos apibrėžtis, kuri apima visą ontologinį visetą: 1) abstraktusis arba sprendžiantysis aspektas; 2) dialektinis arba negatyviai racianalusis aspektas; 3) spekuliatyvusis arba pozityviai racionalus aspektas (Kojève, 2011: 447). Dialektika plačiąja prasme yra loginė ontologija; dialektika siaurąja prasme yra neigimas, taigi betarpiško juslinio tikrumo (tikrovės) įveikos momentas. Hegelis tai traktuoja kaip pozityvų vyksmą.
- Šliogerio kalbos traktuotė turi struktūrą, analogišką Hegeliui. Kalba (Hegeliui – Logika arba dialektika plačiąja prasme) ir daiktas šiapus juslinio horizonto (betarpiškas juslinis tikrumas) turi autonomiškus ontologinius statusus. Šliogeris teigia, kad kalba naikina nežmogiškumą. Skirtingai nei Hegelis, Šliogeris tokio vyksmo rezultatą traktuoja neigiamai, taip įtvirtindamas kitą kalbos ir tikrovės santykio perspektyvą, šitaip absoliučiai nutoldamas nuo Heideggerio pasaulio, kaip rišlaus ir vientiso fenomeno, traktacijos.

Hierarchija *versus* dialektinis vyksmas

- Šliogeris priima Heideggerio atliktą Vakarų tradicijos kritiką, tačiau jai suteikia visiškai kitokį statusą – jis ją užginčija (Šerpytytė, 2008: 46). Toks judesys yra galimas tik priimant Heideggerio atliktą Vakarų tradicijos kritiką ir kaip pratęsimą jai pritaikius hėgelišką dialektinį principą:
- **1.** Heideggerio metafizikos kritika siekia iškelti tradicijoje buvusį „Būties užmaršties“ momentą. Šliogeris teigia, kad visa tradicija „klydo“, nes iškėlė būtį kaip pirminę duotį. Šliogeris teigia priešingai visai tradicijai: „Būtis yra Niekio kaukė“.
- **2.** Heideggerio mintis siekia parodyti kiekvieno sprendimo genealogines šaknis, tai yra grįžti prie kiekvieno sprendimo autonomiškų ištakų. Šliogeris, fiksuodamas lūžio momentus Vakarų filosofijos tradicijoje, artikuluoja juos kaip atitinkamas besivystančios „vienos klaidos istorijos“ reminiscencijas.
- **3.** Heideggerio atliekama metafizikos kritika siekia ne suteikti prioritetą vienam iš tradicinių polių (mąstymui arba empirikai), bet juos sujungti, artikuluoti patirtį kaip neatsietiną nuo supratimo. Vėlesniame periode jis atiduoda prioritetą mąstymui. Šliogeris radikalai atskiria patirtį nuo supratimo teigdamas, kad „tarp žodžio „akmuo“ ir akmens nėra nieko bendro“. Šiame pranešime Šliogerio pozicija yra traktuojama kaip išlaikanti hėgelišką dialektinę poziciją, tačiau nuolat akcentuojant tik šį neatitikimo momentą, ir tik negatyviai vertinant kalbinį diskursą.

Naudota literatūra

- Šliogeris, A. 2010. *Transcendencijos tyla(2)*. Vilnius: Pradai.
- Šliogeris, A. 2005a. *Niekis ir Esmas. I tomas. Pakeliui į Niekį*. Vilnius: Apostrofa.
- Šliogeris, A. 2005b. *Niekis ir Esmas. II tomas. Pakeliui į Esmą*. Vilnius: Apostrofa.
- Šliogeris, A. 2009. *Filosofijos sugrįžimas. Filosofijos likimas*, A. Mickūnas, A. Šliogeris. Vilnius: Baltos lankos, 297 – 551.
- Šliogeris, A. 1989. „Vakarų filosofija“, *Europa*. Vilnius: Mintis. p. 172 – 187.
- Ruzas, M., Šaulauskas, M. P. 2010. “Pozityvioji ir negatyvioji tikrovės tematizacija. Šliogeris ir Baudrillard’as”, *Problemos* 78, p. 74 – 82.
- Šerpytė, R. 2008. „Nihilizmas Lietuvoje, arba kas bendro tarp A. Šliogerio ir E. Severino“, *Problemos* 73, p. 42 – 47.
- Heidegger, M. 1927. *Sein und Zeit*. Verlad, Halle: Max Niemeyer.
- Kojève, A. 2011. *Introduction à la lecture de Hegel*. Paris: Gallimard.